

Хмельницька філія Українського інституту експертизи сортів рослин

Хмельницька область розташована в центрі Правобережної України, у найбільшій високій її частині – на так званому Волино-Подільському плато. Висота над рівнем моря по області становить 220–396 м. Територія області простягається із півночі на південь на 220 км, а із заходу на схід – на 120 км. Вона межує з такими областями: на півночі із Рівненською, на північному сході із Житомирською, на сході із Вінницькою, на півдні із Чернівецькою і на заході із Тернопільською.

Більша частина території Хмельниччини розташована в зоні Лісостепу, за рельєфом розподіляється на Волинське і Подільське плато й лише невелика її частина – північна – потрапляє в зону Полісся.

НАЙБІЛЬШУ частину ґрунтового покриву області утворюють чорноземи глибокі малогумусні (37%), чорноземи опідзолені (20%) і темносірі ґрунти (14%). У меншій кількості поширені дерново-підзолисті та

торфово-глеюваті (у поймах річок). Ґрунти Хмельницької філії типові для області. Агрохімічна оцінка ґрунтів – 49 балів, їхній клас – 6, група по рельєфу – 4.

Клімат області помірно континентальний. Середня температура повітря найтеплішого місяця – липня становить +18–19 °С, а найхолоднішого – січня – 5–6 °С морозу. Максимальна температура влітку досягає +36–38 °С, а мінімальна у найбільш холодні зими -31–35 °С морозу. Середня річна температура +6,8–7,3 °С. Протягом 209–212 днів триває період, коли температура повітря перевищує +5 °С, а вище +10 °С налічується 159–169 днів. Останні приморозки навесні припадають на 24–30 квітня, ймовірні приморозки трапляються 16–20 травня.

Середня річна кількість опадів коливається від 530 до 670 мм. Найбільша їх кількість випадає в червні та липні й досягає 70–100 мм, а найменша – в лютому 15–25 міліметрів.

Державне випробування сортів у Хмельницькій області започатковано в 1937 р. з виходом Постанови Ради Народних Комісарів від 29 червня 1937 року «Про міри по покращенню насіння зернових культур».

На той час у Кам'янець-Подільській області було створено Інспектуру Державної комісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур з підзвітними їй дев'ятьма сортодільницями. Із 1944 року кількість їх збільшилася до 17, але внаслідок злиття та оптимізації залишилось 10. За агрокліматичним поділом області на чотири зони сортодільниці були розміщені наступним чином: *Перша* – Поліська зона: Славутська сортодільниця; *Друга* – Північна лісостепова зона: Ізяславська, Волочеська, Летичівська сортодільниці; *Третя* – Південно-західна лісостепова зона: Городоцька, Чемеровецька сортодільниці; *Четверта* – Південно-східна лісостепова зона: Новоушицька сортодільниця.

Протягом 1987–2000 рр. шість сортодільниць було ліквідовано: Волочеську (1987), Чемеровецьку (1987), Хмельницьку овочеву (1992), Кам'янець-Подільську овочеву (1997), Городоцьку (1994), Ізяславську (2000).

Продовжували працювати чотири сортовипробувальні станції: Славутська, Летичівська, Новоушицька, Кам'янець-Подільська (плодово-ягідна).

У 2004 р. Кам'янець-Подільську станцію було перетворено в опорний пункт Летичівської державної сортовипробувальної станції.

Землі та майно сортовипробувальних станцій, а саме: Славутської, Летичівської і Кам'янець-Подільської, передано у 2012 р. Державному підприємству «Центр сертифікації насіння та садивного матеріалу», але кваліфікаційну експертизу на придатність до поширення сортів рослин у Славутській і Новоушицькій лабораторіях проводили до 2017 року.

Ляльчук Петро Петрович – спеціаліст-агроном, юрист, інженер-механік. Народився 1966 року в селі Курганівка Шепетівського району Хмельницької області. Вищу освіту здобув у Кам'янець-Подільському сільськогосподарському інституті за спеціальністю «Інженер-механік».

У сфері державного сортовипробування почав працювати з 2012 р. як завідувач лабораторії Хмельницького ОДЦЕСР. У 2016 р. його прийнято на посаду заступника директора – завідувача відділу польових досліджень Хмельницького ОДЦЕСР. Протягом трьох останніх років очолює Хмельницьку філію УІЕСР.

2017 р. було ліквідовано Славутську лабораторію, а кваліфікаційною експертизою на придатність до поширення сортів рослин займався лише Хмельницький обласний центр експертизи сортів рослин у с. Требухівці Летичівського району на земельній ділянці площею 1,4 га, що належала Державному підприємству «Центр сертифікації насіння та садивного матеріалу».

Із перших днів створення і до 1987 р. сортодільниці працювали на базі сільськогосподарських підприємств. Далі вони поступово переходили на самостійний баланс із власною землею

Подільське намісництво в Російській імперії було створене у 1793 р., а в 1796-му перетворене в Подільську губернію. Як область вона була виділена 22 вересня 1937 р. із Вінницької. До 26 квітня 1954 року мала назву Кам'янець-Подільської області.

Журнал метеорологічних звітів
Меджибізької держсортдільниці
1945–1955-го рр.

Дослідні поля Новоушицького
відділу Хмельницького ОДЦЕСР,
2012 р.

Колектив Новоушицького відділу
Хмельницького ОДЦЕСР, 2012 р.

та основними засобами, що сприяло поліпшенню ведення науково-дослідної роботи з виявлення кращих сортів для господарств області, адже районування проводили по кожній області окремо.

Сортодільниці, а потім сортостанції Хмельниччини завжди вважалися школами передової агротехніки, сортознавства і насінництва. Тут регулярно – 1–2 рази в сезон – організовували семінари, в яких брали участь спеціалісти і керівники господарств. Вони мали змогу ознайомитися з кращими сівозмінами, системами удобрення і захисту рослин, обробітку ґрунту і, звичайно, перевагами нових сортів. Така організація діяльності значною мірою допомогла тому, що Хмельниччина за урожайністю сільськогосподарських культур завжди посідала провідні позиції в Україні.

Якісна й показова робота сприяла високому авторитету служби дер-

жавного випробування, передусім завдячуючи спеціалістам і керівникам сортодільниць та державних сортостанцій. Це, насамперед, завідувач Ізяславської сортодільниці Пишняк Федір Семенович (1946–1990), агроном Зайцев Михайло Васильович (1954–1987), завідувачі Новоушицької сортодільниці – Бурковський Броніслав Петрович (1953–1992) і Мельниченко Ніна Іванівна (1984–2003), агроном Стасишин Іван Федорович (1959–1993), Городоцької – Ярославський Антон Петрович (1972–1984), завідувач Славутської сортодільниці – Бондар Григорій Романович (1956–1979), агроном Дехтярук Юрій Олександрович (1948–1980), директори Славутської держсортостанції Тимчук Микола Євгенович (1979–2011), Кам'янець-Подільської плодово-ягідної – Мосендз Петро Володимирович (1986–2004), завідувач Чемеровецької сортодільниці – Бойко Олександр Давидович (1958–1987), агроном Поліщук Сергій Петрович (1952–1987), завідувачки Хмельницької овочевої сортодільниці – Яворська Зінаїда Валентинівна (1956–1968), Поляруш Лариса Олександрівна (1968–1989), Ковальчук Валентина Йосипівна, завідувачі Кам'янець-Подільської овочевої сортодільниці – Хохель Микола Миколайович (1956–1973), Лискун Євгеній Андрійович (1973–1998), завідувач Летичівської сортодільниці Неботеев Володимир Петрович (1966–1992), агрономи Борук Леонід Олексійович (1954–1983), Оніщенко Парасковія Семенівна (1970–1986).

Продуктивний і злагоджений роботі сприяли Інспектура Державної комісії з сортовипробування сільгоспкультур у Хмельницькій області, обласний центр експертизи сортів рослин,

де в різні роки працювали головними агрономами Микиртчанц Олександр Суренівна (1954–1980), Тулінцева (Яцишина) Валентина Григорівна (1980–2010), головним бухгалтером Смольницький Анатолій Феліксович (1959–1994). Нижче наведено керівні кадри цих установ:

Інспектори – з 1945 року: Столицький Микола Тимофійович (1945–1946); Белов Іван Семенович (1947–1954); Оніщенко Микола Васильович (1955–1956); Мірошнеченко Федір Данилович (1957–1972).

Начальник Інспектури з 1971 року: Богач Леонід Петрович (1972–2002).

Начальники Центру: Грабчак Анатолій Серафимович (2003–2010); Харчук Сергій Іванович (2010–2012).

Директори Хмельницького обласного державного центру експертизи сортів рослин та Хмельницької філії Українського інституту експертизи сортів рослин: Прус Леонід Іванович (2012–2014, 2015–2017); Тимчук Віталій

Збирання пшениці озимої, 2020 р.

Перевірка стану зернових фахівцями УІЕСР із спеціалістами Хмельницької філії, 2021 р.

Ветерани сортовипробування у Хмельницькій області

Богач Леонід Петрович, начальник Інспектури, 1972–2002 рр.

Мірошнеченко Федір Данилович, інспектор, 1957–1972 рр.

Смольницький Анатолій Феліксович, головний бухгалтер Інспектури, 1959–1994 рр.

Микиртчанц Олександра Суренівна, головний агроном Інспектури, 1954–1980 рр.

Тулінцева Валентина Григорівна, головний агроном, 1980–2010 рр.

Бурковський Броніслав Петрович, завідувач Новоушицької сортодільниці, 1953–1992 рр.

Стасишин Іван Федорович, агроном Новоушицької сортодільниці, 1959–1993 рр.

Тимчук Микола Євгенович, директор Славутської ДСДС, 1979–2011 рр.

Ярославський Антон Петрович, завідувач Городоцької сортодільниці, 1972–1984 рр.

Бойко Олександр Давидович, завідувач Чемеровецької сортодільниці, 1958–1987 рр.

Пишняк Федір Семенович, завідувач Ізяславської сортодільниці, 1946–1990 рр.

Зайцев Михайло Васильович, агроном Ізяславської сортодільниці, 1954–1987 рр.

Лискун Євген Андрійович, завідувач Кам'янець-Подільської овочевої сортодільниці, 1973–1998 рр.

Мосендз Петро Володимирович, директор Кам'янець-Подільської плодово-ягідної ДСДС, 1986–2004 рр.

Неботеев Володимир Петрович, завідувач Летичівської сортодільниці, 1966–1992 рр.

**Борук
Леонід
Олексійович,**
агроном
Летичівської
сортодільниці,
1954–1983 рр.

**Онщенко
Парасковія
Семенівна,**
агроном
Летичівської
сортодільниці,
1970–1986 рр.

Збирання врожаю з дослідних ділянок
на Хмельницькій філії УІЕСР

**Поляруш
Лариса
Олександрівна,**
завідувачка
Хмельницької
овочевої
сортодільниці,
1968–1989 рр.

Миколайович (2014–2015). З 2017 року Хмельницьку філію очолює Ляльчук Петро Петрович.

Національні сортові ресурси формуються на основі експертизи сортів на полях обласних державних центрів. Тепер із введенням Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, виробник може обрати той чи інший сорт. Але дані Обласного центру експертизи по сортах культур, що ним випробовуються, дуже важливі. У 2017 р., враховуючи відсутність власної землі, складів,

**Яворська
Зінаїда
Валентинівна,**
завідувачка
Хмельницької
овочевої
сортодільниці,
1956–1968 рр.

виробничо-технічної бази, адміністративних приміщень, потрібної селекційної та ґрунтообробної техніки, постало питання про розформування Хмельницької філії. Однак, завдячуючи активній позиції, енергійним та активним діям її колективу, придбано два складських приміщення та млин у с. Требухівці Летичівського (Хмельницького) району Хмельницької області. Для зміцнення своєї матеріально-технічної бази філія побудувала дорогу, два функціональні водогони, повітряні та внутрішні лінії електро-

передач, метеостанцію, вагову, сховище для картоплі, адміністративне приміщення, лабораторію, котельню, пост охорони, подбала про огорожу території.

Приміщення складів і млина переобладнано під зерносховища й майстерні для ремонту техніки. Із Миколаївської та Житомирської філій перевезено й відремонтовано сільськогосподарську та селекційну техніку. Придбано нові трактори, плуг, причіпне знаряддя, сільськогосподарські машини й лабораторне обладнання.

Наприкінці 2018 року Український інститут експертизи сортів рослин одержав у постійне користування земельну ділянку площею 40 га для дослідних і навчальних цілей та 0,2821 га для будівель і споруд на території Меджибізької територіальної громади с. Требухівці Хмельницького (Летичівського) району Хмельницької області, на землях яких розшире-

но виконання державної програми з кваліфікаційної експертизи на придатність до поширення сортів рослин.

У 2021 р. за Інститутом зареєстрована в постійне користування земельна ділянка площею 12,8 га для дослідництва і навчальних цілей на території Улашанівської територіальної громади с. Іванівка Шепетівського (Славутського) району Хмельницької області, де створено Славутський відділ польових досліджень, який виконує завдання державної кваліфікаційної експертизи.

Перевірка стану зернових.
Зліва направо Ляльчук П. П., Прус Л. О.

У червні 2022 року Інститут одержав у постійне користування земельну ділянку площею 227,3 га для дослідних і навчальних цілей на території Улашанівської територіальної громади с. Іванівка Шепетівського (Славутського) району Хмельницької області. Повернуто в користування адміністративне приміщення, штат філії укомплектовано необхідними спеціалістами. Колишній начальник інспектури з сортовипробування Богач Леонід Петрович й до цього часу щедро ділиться своїм багатим життєвим досвідом: у поважному віці він працює заступником завідувача відділу польових досліджень.

На сьогодні Хмельницька філія має у постійному користуванні 280,3821 га земель. Повернуті майнові комплекси, будівлі та споруди реєструються за УІЕСР, передані приміщення ремонтуються, для працівників облаштовуються робочі місця та забезпечуються належні умови праці, провадиться винос межових знаків у природу, здійснюється експертно-грошова оцінка земель, агрохімічне обстеження та паспортизація земельних ділянок. Керівництво філії дбає про оновлення техніки. Закуповуються сучасні трактори та сільськогосподарські машини. Зростають обсяги проведення кваліфікаційної експертизи.

Спеціалісти філії постійно підвищують свій професійний рівень у Національному університеті біоресурсів і природокористування України, набувають досвіду роботи в Центрі сортовипробування сільськогосподарських культур, містечко Слупія Велька (Республіка Польща).

**Петро Ляльчук
Євгеній Стариченко**

Випробування сортів груші звичайної
на Кам'янець-Подільській
плодово-ягідній ДСДС,
2003 р.

Перевірка стану дослідів
у Хмельницькій філії УІЕСР,
2020 р.

Богач Леонід Петрович
(другий зліва), 2018 р.

